

Ганна ПОЛІЩУК

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

Одеський регіональний інститут державного управління

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

Аналізуються поняття «державна підтримка» та «державне регулювання». Розглядаються організаційно-правові засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності відповідно до чинного законодавства України. Проводиться порівняльний аналіз принципів державного регулювання у сфері малого підприємництва Великої Британії та України. Розглядається ефективність державного регулювання з економічної точки зору шляхом узагальнення кількісних і якісних показників та характеристик, які використовуються різними експертами.

Ключові слова: державне регулювання, державна підтримка, державна регуляторна політика, мале підприємництво, ефективність.

Hanna Polishchuk. State regulation of the sphere of small business: assessment of efficiency

The concepts of «state support» and «state regulation» are analyzed. The organizational and legal bases of realization of the state regulatory policy in the field of economic activity are considered in accordance with the current legislation of Ukraine. The comparative analysis of the principles of state regulation in the sphere of small business of Great Britain and Ukraine is conducted. The effectiveness of state regulation from an economic point of view and by generalization of quantitative and qualitative indicators and characteristic used by different experts are considered.

Keywords: state regulation, state support, state regulatory policy, small business, efficiency.

Динамічні процеси, які відбуваються в економічному середовищі суспільства, зумовлюють потребу в постійному осмисленні теорії та практики державного регулювання сфери малого підприємництва. Оскільки інтенсивний розвиток малих підприємницьких структур не може відбуватися без втручання держави, тому держава як інституційна основа розвитку національної економіки і суспільства має брати активну участь у формуванні політики щодо сприяння розвитку підприємницьких структур. Для цього вона повинна використовувати економічні важелі й механізми сприяння. Також необхідно запозичувати досвід у країн, де розвиток підприємництва, пройшовши довгий та суперечливий шлях, досяг значних успіхів.

Дослідженню проблем державного регулювання та державної підтримки розвитку у сфері малого підприємництва присвячено праці багатьох українських та закордонних науковців, серед яких: Т. Г. Васильців, Т. М. Ганділов, С. С. Занковський, О. І. Ляш, В. В. Лаптев, А. Ф. Мельник, Н. Г. Міценко, А. Є. Никифоров, Н. В. Остапенко, О. О. Прутська, С. М. Чистов, Ю. М. Ярова та ін.

Мета статті – розкрити організаційно-правові засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, розглянути ефективність державного регулювання з економічної та експертної позицій.

Підтримка підприємців з боку держави з'явилася ще в XV ст. у вигляді протекціоністських тарифів держав на імпортовані промислові товари, а також заохочення експорту, особливо готової продукції. У подальшому розвитку для підтримки підприємництва почали запроваджуватися заходи податкового стимулювання для дрібних підприємців. Підтримка здійснювалася в основному шляхом непрямих заходів і створенням сприятливих умов для розвитку. Цілеспрямована державна політика підтримки підприємництва з'явилася лише в 1932 р. в США як міра з подолання наслідків великої депресії [6]. Державна фінансова підтримка малого підприємництва в Україні почала формуватися з часу отримання державою незалежності.

Первинним документом, у якому закріплено основи ведення підприємницької діяльності, є Конституція України від 28 червня 1996 р. Зокрема, у ст. 42 закріплено право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом [4]. Також регулювання підприємницької діяльності забезпечувалося законами України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р., «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р. та «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р., де вже були присутні перші прояви державної фінансової підтримки, зокрема визначено можливість надання цільових субсидій, податкових пільг та цільових державних кредитів, створення фондів сприяння розвитку малих підприємств. Для фінансового забезпечення реалізації державної політики стосовно державної підтримки малого підприємництва та підприємництва в цілому в 1991 р. утворений Український національний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції.

У 1997 р. для інституційного забезпечення підтримки утворено Державний комітет з питань розвитку підприємництва та Ліцензійну палату України, яка діяла в його підпорядкуванні. До 2000 р. Державний комітет з питань розвитку підприємництва України був центральним органом виконавчої влади, що забезпечував реалізацію державної політики стосовно підтримки підприємництва. У 2000 р. для реформування сфери державного регулювання підприємницької діяльності та чіткого формулювання напрямів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва прийнятий Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 р., у якому розподілено напрями підтримки на фінансово-кредитну підтримку, введено спрощеної системи оподаткування та систему пільг. На підтримку цього закону розроблена Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні від 21 грудня 2000 р. [10]. Програма передбачає щорічне розроблення заходів для її реалізації та виділення коштів з Державного бюджету України. Програма відповідно до Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» наголошує на необхідності фінансово-кредитної підтримки саме малого підприємництва за рахунок небанківського сектору. Проте проіснував цей закон тільки 2 роки, а програма досі має юридичну силу, проте уже не відповідає сучасним потребам малого підприємництва. На загальнодержавному рівні був створений Український фонд підтримки підприємництва (УФПП) [13].

У «Стратегії економічного та соціального розвитку України „Шляхом європейської інтеграції на 2004 – 2015 роки» від 28 квітня 2004 р. [11] визначено пріоритетність орієнтації на інноваційний розвиток вітчизняної економіки, зокрема державної підтримки інноваційних форм підприємництва та наукоємної продукції. Задля підтримки малого інноваційного підприємництва утворено Державну інноваційну небанківську фінансово-кредитну установу «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» [14].

Після фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. в Україні активізувалась політика держави стосовно підтримки малого бізнесу. На основі Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» та законодавчого досвіду зарубіжних країн був розроблений Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва» від 22 березня 2012 р., який є основним нормативним документом стосовно надання всіх видів державної підтримки [8]. На його виконання Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 – 2024 рр. [12]. На жаль, станом на 2017 р. ця програма залишається тільки законопроектом.

Реорганізація інститутів державної фінансової підтримки призвела до ліквідації Постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 р. Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства та Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами, а також повернення функцій з підтримки малого та середнього бізнесу Міністерству економічного розвитку та торгівлі України.

Щодо співвідношення понять «державна підтримка» та «державне

регулювання», то серед науковців і досі існують різні погляди. Так, С. Чистов розділяє державну підтримку підприємництва та його державне регулювання в межах державної підприємницької політики [17, с. 105]. Такої ж думки дотримується і Т. Ганділов, який відрізняє державне нормативне регулювання від системи державної підтримки малого підприємництва [7, с. 56]. Аналіз наукової літератури свідчить, що ці терміни взаємопов'язані, навіть більше, державна підтримка є складовою частиною державного регулювання. Саме тому ми погоджуємося з В. Лаптевим та С. Занковським, які акцентують увагу на тому, що державна підтримка є частиною державного регулювання економіки і визначається як сукупність організаційних, правових, економічних та інших заходів впливу на розвиток господарської діяльності та вирішення соціальних проблем [5, с.124]. Схожої думки дотримуються О. Прутська та Ю. Ярова, які розглядають державну підтримку в межах державного регулювання як «спосіб впливу на суб'єкти господарювання, спрямований на вирішення певних завдань розвитку економіки шляхом застосування сукупності інструментів і форм» [15, с.114]. Узагальнюючи наведені визначення, робимо висновок, що державне регулювання є невід'ємною складовою частиною регулювання підприємницької діяльності, а державна підтримка відіграє суттєву роль не тільки в умовах кризи, а й під час прийняття рішень про розширення та розвиток господарської діяльності суб'єкта малого підприємництва.

Упродовж останніх десятиліть державне регулювання підприємництва супроводжується дискусіями, які в цілому можна розділити на два напрями. З одного боку, супротивники державного регулювання стверджують, що воно руйнує ринок та перешкоджає господарській діяльності шляхом встановлення додаткового регулятивного навантаження. З іншого боку, прибічники державного регулювання підприємництва вважають, що регулювання сприяє створенню підприємницької відповідальності, наприклад: за виробничий травматизм, забруднення навколишнього середовища, потенційно небезпечні споживчі товари тощо.

На думку Т. Васильців, необхідність державного регулювання сфери малого підприємництва зумовлена низкою потенційних загроз національній безпеці, які можуть виникати внаслідок функціонування малих підприємств:

- загроза фінансовій безпеці країни через неконтрольоване переміщення за кордон фінансових ресурсів; збільшення готівкового обігу всередині країни та конвертації безготівкових коштів у готівку тощо;
- «тінізація» діяльності підприємств, приховування доходів, поширення «тіньової» зайнятості, встановлення зв'язків з кримінальними структурами та «відмивання» коштів;
- розпорощення дефіцитних ресурсів та їх неефективне або нецільове використання;
- недотримання стандартів, норм відповідності, санітарних норм, інших регуляторних вимог щодо споживчих характеристик продукції через недосконалість виробничих процесів, вихідного контролю, спробу здешевлення продукції;
- загроза техногенній та екологічній безпеці, пов'язана з виробничими процесами, зберіганням та використанням виготовленої продукції;
- структурна деформація кадрового потенціалу, відволікання кваліфікованої та дієздатної робочої сили, недотримання вимог безпеки праці, що призводить до втрат людського потенціалу країни.

Науковець зазначає, що посилення негативного впливу чинників на розвиток малих підприємств призводить до негативних соціально-економічних наслідків (зниження обсягів виробництва продукції (послуг); погіршення конкурентного середовища та підвищення рівня цін; підвищення безробіття та послаблення соціальної захищеності громадян; зменшення податкових надходжень до бюджету; зниження рівня демократизації суспільства, підприємницької активності; погіршення суспільного ставлення до діяльності органів державного управління тощо) [2].

Підсумовуючи вищенаведене, виділимо чинники та перспективи розвитку суб'єктів малого підприємництва (табл. 1).

Чинники та перспективи розвитку суб'єктів малого підприємництва

Чинники розвитку	
<p>Сприятливі чинники:</p> <ul style="list-style-type: none"> – підприємницька активність суспільства; – збільшення середнього класу та підвищення рівня демократизації суспільства; – наявність програмування підтримки та розвитку суб'єктів малого підприємництва органами державного управління; – пом'якшення адміністративних бар'єрів доступу до підприємницької діяльності; – наявність інфраструктури підтримки малого підприємництва; – наявність розвиненої системи самоорганізації малих підприємств 	<p>Чинники, що стримують розвиток:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявність негативних тенденцій розвитку суб'єктів малого підприємництва; – низька ефективність функціонування, недостатня інвестиційна активність підприємств; – неефективність та декларативний характер правового регулювання та підтримки малого підприємництва; – фінансова та ресурсна обмеженість органів самоврядування; – системність проблем розвитку малого підприємництва; – недосконалість конкурентного середовища, наявність проявів монополізму, так званих «клієнтських» відносин і корупції у відносинах бізнесу і влади; – тіньовий сектор ринку; – неналежний рівень економічної безпеки підприємницької діяльності
Перспективи розвитку	
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поліпшення доступу підприємств до фінансово-кредитних ресурсів; – зниження рівня енерго- та ресурсомісткості виробництва, підвищення конкурентоспроможності; – популяризація продукції вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку; – розвиток інвестиційної активності суб'єктів малого підприємництва; – підвищення якості системи управління підприємствами; – посилення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, їх персоналу, інформації; – удосконалення системи захисту права власності; – загальноекономічна стабілізація та підвищення доходів населення 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> – втрата позицій на ринку і скорочення кількості вітчизняних малих підприємств в умовах євроінтеграції; – зростання ресурсомісткості вітчизняного виробництва внаслідок підвищення цін на енергоресурси; – скорочення переваг малого підприємництва, передбачених спрощеною системою оподаткування, звітності та обліку; – зростання тіньового та необлікованого сектору економіки; – зниження рівня конкурентоспроможності внаслідок неналежної інноваційної активності вітчизняних підприємств

Правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності визначені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [9]. Відповідно до ст. 5 цього закону зі змінами та доповненнями забезпечення здійснення державної регуляторної політики включає:

Державне управління та місцеве самоврядування, 2017, вип. 4(35)

Public administration mechanisms

- встановлення єдиного підходу до підготовки аналізу регуляторного впливу та відстежень результативності регуляторних актів;
- підготовку аналізу регуляторного впливу;
- планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів;
- оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних із регуляторною діяльністю;
- відстеження результативності регуляторних актів;
- перегляд регуляторних актів;
- систематизацію регуляторних актів;
- недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти;
- викладення положень регуляторного акта у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта;
- оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності [9].

Зазначені заходи є спільними для будь-якої сфери діяльності, на яку поширюється регулювання з боку регулятивних органів в Україні. При цьому будь-яке регулювання ґрунтується на визначених державою принципах. Порівняємо принципи ефективного регулювання господарських відносин у Великобританії та Україні (табл. 2) [9; 18].

Підсумовуючи можемо сказати, що державна регуляторна політика – це політика, спрямована на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання. Недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності є основними принципами державної політики в цій сфері [1].

Для більш чіткого оцінювання ефективності державного регулювання спробуємо розглянути її з економічної точки зору шляхом узагальнення кількісних і якісних показників та характеристик, які використовуються різними експертами. Так, з економічного погляду оцінювання ефективності державного регулювання процесів розвитку малого підприємництва полягає у визначенні економічного ефекту за допомогою порівняння витрат органів державного управління на реалізацію заходів з економічними та соціальними вигодами від їх реалізації:

$$E = B_x - B_2,$$

де E – ефективність реалізації заходів державного регулювання суб'єктів малого підприємництва, грн;

B_x – подана за результатами експертного оцінювання (у вартісному вираженні) загальна соціальна та економічна вигода внаслідок розвитку суб'єктів малого підприємництва, грн;

B_2 – сума витрат, необхідних для реалізації заходів державного сприяння розвитку малого бізнесу, грн [2].

Одним із експертів є Державна регуляторна служба України (ДРС) (до 2014 р. Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва України), діяльність якої спрямована на реалізацію державної регуляторної політики, політики з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; координацію дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності. За власною оцінкою ДРС 2016 р. відзначився активним реформуванням сфери регуляторної політики, що насамперед забезпечено запровадженням

Public Administration and Local Government, 2017, issue 4(35)

Таблиця 2

Принципи ефективного регулювання у Великобританії та Україні

Великобританія		Україна	
Прозорість			
Сфери діяльності, на які поширюється регулювання, мають бути чітко прописані, мета такого регулювання повідомлена; перед впровадженням та реалізацією будь-якого регулювання мають бути проведені детальні консультації; правила за недотримання вимог законодавства мають бути чітко прописані; усі правила мають бути простими та зрозумілими; підприємства, на які поширюється регулювання, мають бути поінформовані про свої зобов'язання та надану підтримку, а також строки, у межах яких буде проводитися забезпечення з боку держави		Відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності; обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань; інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності	
Послідовність			
Нові правила повинні бути сумісні з чинними правилами; чинні регулятори повинні бути узгоджені один з одним; усі регуляторні правила мають застосовуватися послідовно в усій країні; правила повинні бути сумісними з правилами міжнародної торгівлі, правом ЄС та політикою Директив ЄС у сфері конкуренції		Послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання планувати їхню діяльність	
Відповідальність	Регуляторні органи влади мають бути підзвітними перед урядом, громадянами, парламентом та асамблеєю; підприємства, на які поширюється регулювання, повинні розуміти відповідальність за свої дії; повинні мати місце добре відомі, прості, справедливі та ефективні процедури оскарження	Доцільність	Обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми
		Збалансованість	Забезпечення в регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави
Пропорційність	Будь-які примусові дії (тобто інспекції, санкції тощо) повинні бути пропорційні ризику, штрафам та відповідні заподіяній шкоді; альтернативні державному регулюванню методи повинні бути повною мірою враховані, адже вони можуть бути більш ефективними і дешевшими в застосуванні	Адекватність	Відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив
Таргетування	Регулювання має бути спрямоване на конкретну проблему та уникати обхідних шляхів; правила час від часу повинні переглядатися, щоб перевірити, чи є вони, як і раніше, необхідними та ефективними (якщо ні, то вони повинні бути змінені або скасовані); при регулюванні малого бізнесу держава повинна розглянути варіанти підтримки (у тому числі прямої компенсації) тих, кого вона дестимулює	Ефективність	Забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави

Public administration mechanisms

обов'язковості здійснення регуляторними органами «cost-benefit analysis» (оцінки витрат та економічних вигод) та SMI-testy. Застосування цих інструментів мало безпосередньо вплинути на підвищення якості регуляторних рішень та сприяти зменшенню кількості регулювань, запропонованих до запровадження, оскільки кожен розробник регуляторного акта повинен у доступній та зрозумілій формі довести економічну доцільність свого рішення [3]. Проте, як зазначається в інформації про здійснення органами виконавчої влади державної регуляторної політики у 2016 р. до основних тенденцій у реалізації державної регуляторної політики протягом 2016 р. можна віднести:

- збереження безсистемного, формального характеру проведення органами виконавчої влади планування власної регуляторної діяльності;
- збереження тенденції до зниження регуляторної активності органів виконавчої влади в цілому;
- підвищення рівня обґрунтованості прийняття регуляторних рішень шляхом запровадження обов'язковості здійснення регуляторними органами «cost-benefit analysis» (оцінки витрат та економічних вигод) та SMI-test;
- збільшення кількості регуляторних актів, розроблених та прийнятих центральними органами виконавчої влади з порушенням встановленого законом порядку в частині обов'язковості подання їх на погодження до ДРС.

Таким чином, пріоритетами в забезпеченні та реалізації державної регуляторної політики у 2017 р. мають стати:

- неухильне дотримання органами виконавчої влади вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;
- забезпечення неухильного дотримання регуляторними органами оновленої Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта щодо обов'язковості здійснення регуляторними органами «cost-benefit analysis» (оцінки витрат та економічних вигод) та SMI-test ;
- продовження практики підвищення рівня кваліфікаційної спроможності фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо застосування законодавства про державну регуляторну політику в частині обов'язковості здійснення регуляторними органами «cost-benefit analysis» (оцінки витрат та економічних вигод) та SMI-test;
- активне залучення представників бізнес-середовища, громадських об'єднань, а також міжнародних і вітчизняних експертів та науковців до участі у формуванні політики через механізми М-Тесту;
- посилення інституціональної спроможності уповноваженого органу в частині реалізації регуляторної політики та дерегуляції [3].

Другим експертом є Центр громадської експертизи та Центр міжнародного приватного підприємництва, які у 2015 р. проводили опитування експертів, що представляють державний та приватний сектори, міжнародні організації та проекти, а також анкетування представників активних бізнес-об'єднань. Оцінка ефективності державної регуляторної політики з боку суб'єктів підприємницької діяльності є більш категоричною. На їх думку, ситуацію щодо підтримки малого та середнього підприємництва погіршує відсутність послідовної державної політики, спрямованої на підтримку і розвиток сектору. На сьогодні не завершений процес реформування державної системи підтримки розвитку підприємництва, не розподілені функції між центральними органами виконавчої влади, а також державними службами та агенціями. На думку багатьох експертів, у країні слід створити спеціалізовану державну агенцію, відповідальну за політику у сфері підтримки малого та середнього підприємництва. Прийнятним є також варіант, коли політику визначатиме Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, а реалізацією політики опікуватиметься окремий орган, що матиме необхідну мережу на регіональному рівні.

Також експерти вказують на необхідність вироблення узгодженої державної політики у сфері підтримки малого та середнього підприємництва, яка повинна

бути послідовною і наскрізною, охоплювати не тільки суто регулювання діяльності малого та середнього підприємництва, але й передбачати розвиток інституційної підтримки малого та середнього підприємництва, а також активізацію діалогу між державою і бізнес-об'єднаннями [16].

З огляду на аналіз понять «державна підтримка» та «державне регулювання» зазначимо, що ці терміни взаємопов'язані: державна підтримка є складовою частиною державного регулювання. Саме тому ми зробили висновок, що державне регулювання є невід'ємним складником регулювання підприємницької діяльності, а державна підтримка відіграє суттєву роль не тільки в умовах кризи, а й при прийнятті рішення про розширення та розвиток господарської діяльності суб'єкта малого підприємництва.

Упродовж останніх десятиліть державне регулювання підприємництва супроводжується дискусіями, які в цілому можна розділити на два напрями. Виявлено низку потенційних загроз національній безпеці, які можуть виникати внаслідок функціонування малих підприємств та зумовлюють необхідність державного регулювання сфери малого підприємництва. Розглянуто організаційно-правові засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності відповідно до чинного законодавства України. Проведено порівняльний аналіз принципів державного регулювання Великобританії та України у сфері малого підприємництва. Розглянуто ефективність державного регулювання з економічної точки зору шляхом узагальнення кількісних і якісних показників та характеристик, які використовуються різними експертами.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності є основними принципами державної політики в цій сфері.

Список використаних джерел / List of references

1. **Аналітичний звіт** про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – Київ, 2014. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226> [Analitychnyi zvit pro stan i perspektyvy rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan rehuliatornoi polityky ta rozvytku pidpriemnytstva. – Kyiv, 2014. – Rezhym dostupu : <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226>].

2. **Васильців Т. Г.** Економіка малого підприємства : навч. посіб. / Т. Г. Васильців, О. І. Ляш, Н. Г. Міщенко ; за ред. д-ра екон. наук Т. Г. Васильціва. – Київ : Знання, 2013. – 446 с. [Vasylytsiv T. H. Ekonomika maloho pidpriemstva : navch. posib. / T. H. Vasylytsiv, O. I. Liash, N. H. Mitsenko ; za red. d-ra ekon. nauk T. H. Vasylytsiva. – Kyiv : Znannia, 2013. – 446 s.].

3. **Інформація** про здійснення органами виконавчої влади державної регуляторної політики у 2016 році. Державна регуляторна служба України. – Режим доступу : http://www.drs.gov.ua/regulatory_policy/informatsiya-pro-zdijsnennya-organamy-vykonavchoyi-vlady-derzhavnoi-regulyatornoi-polityky-u-2016-rotsi [Informatsiia pro zdiisnennia orhanamy vykonavchoi vlady derzhavnoi rehuliatornoi polityky u 2016 rotsi. Derzhavna rehuliatorna sluzhba Ukrainy. – Rezhym dostupu : http://www.drs.gov.ua/regulatory_policy/informatsiya-pro-zdijsnennya-organamy-vykonavchoyi-vlady-derzhavnoi-regulyatornoi-polityky-u-2016-rotsi].

4. **Конституція** України від 8 черв. 1996 р. № 54к/96-ВР. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96-вр> [Konstytutsiia Ukrainy vid 8 cherv. 1996 r. № 54k/96-VR. – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96-вр>].

5. **Лаптев В. В.** Предпринимательское (хозяйственное) право / В. В. Лаптев, С. С. Занковский. – М. : ВолтерсКлувер. – 2006. – 560 с. [Laptev V. V. Predprinimatelskoe (hozyaystvennoe) pravo / V. V. Laptev, S. S. Zankovskiy. – M. : VoltersKluser. – 2006. – 560 s.].

6. **Остапенко Н. В.** Економічна сутність підтримки розвитку малого підприємництва / Остапенко Н. В. // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3[29]. – С. 77 – 81 [Ostapenko N. V. Ekonomichna sutnist pidtrymky rozvytku maloho pidpriemnytstva / Ostapenko N. V. // Innovatsiina ekonomika. – 2012. – № 3[29]. – S. 77 – 81].

7. **Правовые** проблемы малого предпринимательства / отв. ред. Т. М. Гандилов. – М. : Экзамен, 2001. – 320 с. [Pravovyye problemyi malogo predprinimatelstva / otv. red. T. M. Gandilov. – М. : Ekzamen, 2001. – 320 s.].

8. **Про розвиток** та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 2 берез. 2012 р. № 4618-VI. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> [Pro rozvytok ta derzhavnu pidtryмку maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 2 berez. 2012 r. № 4618-VI. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>].

9. **Про засади** державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 верес. 2003 р. № 1160-IV зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15> [Pro zasady derzhavnoi rehuliatornoj polityky u sferi hospodarskoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 11 veres. 2003 r. № 1160-IV zi zminamy ta dopovnenniamy. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>].

10. **Про Національну** програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 1 груд. 2000 р. № 157-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14> [Pro Natsionalnu prohramu spriannia rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 1 hrud. 2000 r. № 157-III. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>].

11. **Про стратегію** економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004 – 2015 роки : Указ від 8 квіт. 2004 р. № 493/2004. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/493/2004> [Pro stratehiiu ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Ukrainy «Shliakhom yevropeiskoi intehratsii» na 2004 – 2015 roky : Ukaz vid 8 kvit. 2004 r. № 493/2004. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/493/2004>].

12. **Про схвалення** Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 – 2024 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серп. 2013 р. № 641-р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p> [Pro skhvalennia Kontseptsii Zahalnoderzhavnoi prohramy rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva na 2014 – 2024 roky: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 serp. 2013 r. № 641-r. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-r>].

13. **Про Український** фонд підтримки підприємництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 серп. 1995 р. № 687. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-95-p> [Pro Ukrainyskyi fond pidtryмки pidpriemnytstva : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 serp. 1995 r. № 687. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-95-p>].

14. **Про утворення** Державної інноваційної фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 2011 р. № 1396. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2011-p> [Pro utvorennia Derzhavnoi innovatsiinoi finansovo-kredytnoi ustanovy «Fond pidtryмки maloho innovatsiinoho biznesu» : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 hrud. 2011 r. № 1396. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2011-p>].

15. **Прутська О. О.** Державна підтримка підприємницької діяльності в аграрному секторі / О. О. Прутська, Ю. М. Ярова // Зб. наук. пр. Вінниц. нац. аграр. ун-ту, 2013. – № 1(76). – С. 112 – 122 [Prutska O. O. Derzhavna pidtryмка pidpriemnytskoi diialnosti v ahrarnomu sektori / O. O. Prutska, Yu. M. Yarova // Zb. nauk. pr. Vinnyts. nats. ahrar. un-tu, 2013. – № 1(76). – S. 112 – 122].

16. **Розвиток** малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. – Київ : Центр громад. експертизи, Центр міжнар. приват. підприємництва, 2015. – 44 с. [Rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini: problemy, potreby, perspektyvy. – Kyiv : Tsentr hromad. ekspertyzy, Tsentr mizhnar. pryvat. pidpriemnytstva, 2015. – 44 s.].

17. **Чистов С. М.** Особливості сучасної парадигми державного регулювання економіки / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, А. Ф. Мельник // Наука й економіка. – 2005. – № 3. – С. 103 – 110 [Chystov S. M. Osoblyvosti suchasnoyi paradyhmy derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky / S. M. Chystov, A. Ye. Nykyforov, A. F. Melnyk // Nauka y ekonomika. – 2005. – № 3. – S. 103 – 110].

18. **Effective Policies for Small Business: A Guide for the Policy Review Process and Strategic Plans for Micro, Small and Medium Enterprises Development** // UNIDO. OECD. – 2004. – 107 p.

Надійшла до редколегії 11.12.17